

Let's Gro: Geschiedenis van de Toekomst over de Ruimtelijke Kwaliteit in de regio Groningen – Assen

De titel intrigeert, de Rabozaal in het Forum zit vol tijdens het inspiratiefestival Let's Gro. Regio Groningen – Assen (RGA), Stichting Libau en Strootman Landschapsarchitecten hebben drie inspirerende sprekers uitgenodigd. Zef Hemel is planoloog en bekleder van de Abe Bonnema-leerstoel aan de TU Delft en de RUG, Joran Lammers, Strootman Landschapsarchitecten, werkt aan de Verstedelijkingsstrategie van RGA, en stedenbouwkundige Tim Willems-Kruize is atelierleider van het Team Ruimtelijke Kwaliteit van Stichting Libau.

Deze bijeenkomst is een eerste invulling van het RGA-speerpunt Ruimtelijke Kwaliteit. Presentator Jelte Posthumus, die er op een aangename manier de vaart in houdt, vertelt dat de Verstedelijkingsstrategie voor de komst van circa 39.000 extra woningen hier de directe aanleiding voor is. Dorien Fröling, directeur van Libau: "Hoe maken we goede keuzes voor de lange termijn, dat is waar de strategie voor nodig is."

Toekomstscenario's uit het verleden

Zef Hemel neemt het publiek mee zo'n 40 jaar terug. Onder leiding van Wim Hartman en Riek Bakker worden 4 scenario's uitgewerkt voor Nederland 2050. De planoloog, net afgestudeerd aan de RUG, werkt mee aan 'de kritische hardwerkende mens' dat zich afspeelt in Groningen en Drenthe. Uit dit scenario: men voorzagt grote effecten van diverse (klimaat)crises, bodemdaling, veenoxidatie. Coöperatieve samenlevingsvormen zijn er, zelfvoorzienende landbouw, een waterhuishouding die extreme regen én droogte aan kan, met in en om het nieuwe Fivelgo Stad uitsluitend OV, inclusief een hogesnelheidstrein naar Bremen, en waar de blik niet naar Den Haag gericht is, maar op het zelf doen, met 10% van de aardgasbaten als budget.

Ruimte voor verbeeldingskracht

Verrassend actueel. "Maar nadenken over de toekomst, daar zijn we nu niet goed meer in", zo stelt Hemel, "het is allemaal moeilijk, moeilijk, terwijl in die tijd de gezamenlijke verbeeldingskracht alle ruimte kreeg." Zijn stellingen weerspiegelen deze verzuchting. Regionale ontwikkeling ontwerp je niet met een prijsvraag voor architecten. Het is een collectief proces, met elkaar, met inspirerende inbreng van de professionals, want inspiratie is wat ons drijft. Uit de zaal: mooie stellingen, maar de realiteit is dat in zo'n proces gekozen wordt, wat leidt tot een prachtige Grote Markt aan de ene kant, terwijl in Selwerd mensen in slechte woningen blijven.

Who's afraid of Green and Blue

Kan verstedelijking bijdragen aan een mooiere, groenere en gezondere leefomgeving? Landschapsarchitect Joran Lammers start met een schets van de afbrokkelende politieke aandacht voor wonen en ruimtelijke ordening, van het opheffen van VROM in 2010 tot minister van Wonen Stef Blok die in 2017 stelt dat het ministerie overbodig is geworden. Gelukkig is de kentering daar, "Want ons staan grote transitieopgaven te wachten, in wonen, energie, klimaat, landbouw. Mooi dat er zoveel mensen bij komen, in zo'n mooi landschap, maar hoe leid je dat in goede banen?"

Harde keuzes!

Lammers neemt (drink)water als voorbeeld. De helft van wat de Groningers aan drinkwater gebruiken komt uit Drenthe. Daarvan wordt zo'n 40% (!) benut voor douchen. En niet alleen komen er pakweg 50.000 mensen bij die douchen, maar ook grote waterverbruikers als datacenters, die en natuur willen water, verdroging speelt. Dus: harde keuzes! Óf douchen óf snel internet óf natuur.

Of denken in oplossingen

Een van de aanwezigen wijst op innovaties voor hergebruik van bijvoorbeeld (douche)water. Lammers haakt daar gelijk op in: misschien kan het toch allemaal? Als je denkt in oplossingen? Hij verwijst naar het Waterzuiveringspark Lankheet in Overijssel, waar water in de wijk zelf gezuiverd en hergebruikt kan worden. Zijn stelling: Groningen stad moet vol inzetten op eigen wateropvang, zodat het minder afhankelijk is van Drents water. Er volgen wat reacties, maar ook hier een kritische noot: de suggestie dat je met innovatie de problemen de baas kunt worden, is een grove onderschatting van de enorme opgaven waar we voor staan. We moeten wel degelijk minderen en kiezen. Joran Lammers: "Ja, aanpassingen zijn nodig, maar uitsluitend praten in doemscenario's is niet zo effectief. Een combinatie van bewustwording en innovatie, dát motiveert mensen om het anders te doen."

Omgevingskwaliteit

Tim Willems-Kruize gaat in op verbreden van het perspectief op ruimtelijke kwaliteit. Draaide die voorheen vooral om schoonheid van objecten of gebieden, tegenwoordig gaat het over brede waarden van de omgeving. Over biodiversiteit, cultureel erfgoed, waarden van het landschap, samengevat: Omgevingskwaliteit.

Hoe geef je die brede benadering van ruimtelijke kwaliteit concreet invulling? Willems-Kruize gebruikt hiervoor het zogeheten kwaliteitskwadrant. Dit omvat formele en informele instrumenten als basis voor een gesprek of kapstok voor het proces. Denk aan een gebiedsbiografie, de inzet van inspiratieteams en overzichten van landschapswaarden.

Inbreng van experts zet gesprekken kracht bij

In de laatste stellingen is verbreding de rode draad: een breed palet aan instrumenten, een brede kijk op heden én verleden en de inzet van brede kennis en ontwikkelingskracht. Een beetje abstract, zo blijkt uit de reacties uit de zaal. Misschien te veel instrumenten, waardoor je door de bomen het bos niet meer ziet. Zef Hemel: kan het de kracht van informele gesprekken mobiliseren dat is de vraag. Willems-Kruize: "De kracht zit in het gesprek, maar ook in de expertise van ontwerpers en planologen in dat gesprek. Het is zinvol om te leren van een gebiedsbiografie."

Ook hier volgde een kritische reactie uit het publiek: we zijn zo vaak te laat. Kijk naar de impact van de nieuwe hoogspanningsmasten op de kwaliteit van het Reitdiepdal. Juist voor dit soort zaken biedt een gebiedsbiografie mogelijkheden. Dat iedereen ziet hoe het landschap is opgebouwd, pas dan kun je volwaardig meepraten.

Dit smaakt naar meer

Het belang van meepraten onderschrijft Betty de Boer, directeur van RGA in haar afsluiting van de bijeenkomst. Dit is het begin van de zoektocht naar wat precies ruimtelijke kwaliteit is en daarover moeten we in gesprek gaan én blijven. En dat de geschiedenis een rol speelt voor de toekomst, is duidelijk aan bod gekomen deze middag. Dat men al in 1987 sprak over extreme weersituaties, zorgen voor drinkwater, dat is voor velen dé verrassing geweest van deze inspirerende bijeenkomst. Dit smaakt naar meer, aldus de directeur van RGA.